

Отже, наведена класифікація дорожньо транспортних подій сприяє розробці повної і разом з тим диференційованої криміналістичної характеристики, проясненню генезису слідчих ситуацій і розробці типових слідчих ситуацій, правильному вибору напрямку розслідування, постановці та вирішенні криміналістичних завдань, висунення загальних та окремих слідчих версій, розробці методики розслідування злочинних порушень правил безпеки дорожнього руху.

Щербакова Г.В.

Національна академія прокуратури України, головний науковий співробітник відділу НДІ, кандидат юридичних наук, доцент

СПОСОБИ ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНЬОГО У ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Правильне застосування законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність є важливим засобом запобігання злочинності як в цілому, так і серед неповнолітніх. Чинний КК України виділяє у самостійний склад злочину втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, пияцтво, заняття жебрацтвом, азартними іграми (ст. 304 КК України).

За змістом закону під втягненням неповнолітнього у злочинну чи іншу антигромадську діяльність треба розуміти певні дії дорослої особи, вчинені з будь-яких мотивів і пов'язані з безпосереднім впливом на неповнолітнього з метою викликати у нього рішучість взяти участь в одному чи декількох злочинах або займатись іншою антигромадською діяльністю.

Аналіз статистичних показників свідчить, що за останні одинадцять років кількість неповнолітніх, які вчинили злочин за участю дорослих, збільшилася в 2,2 рази. Третина засуджених підлітків учинили злочини разом із дорослими, частіше під їхнім безпосереднім керівництвом.

Недотримання на практиці вимог закону щодо необхідності встановлення ролі дорослих осіб у кожному випадку вчинення ними злочинів спільно з неповнолітніми, форм та способів втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, призводить до того, що значна кількість дорослих, не несуть кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ст. 304 КК України.

З метою уникнення такої ситуації, під час досудового розслідування в кримінальному провадженні де фігурує група осіб причетних до злочину в склад якої входить дорослий та неповнолітній, необхідно з'ясувати характер взаємовідносин між ними. Такі відомості мають суттєве значення для з'ясування ролі дорослого у втягуванні підлітка до вчинення злочину, яким способом це здійснювалося. При чому, у тих випадках, коли дорослій особі інкрименується кримінальне правопору-

шення, передбачене ст. 304 КК України, у повідомленні про підозру та обвинувальному акті має бути чітко зазначено, якими конкретно діями на неповнолітнього вчинявся вплив, спрямований на те, щоб викликати у нього бажання взяти участь у вчиненні хоча б одного конкретного злочину (Ганова Г.О. Притягнення до кримінальної відповідальності неповнолітніх: процесуальне керівництво досудовим розслідуванням та підтримання державного обвинувачення: навчально-практичний посібник / Г.О. Ганова, І.І. Присяжнюк, М.С. Туркот. – К.: НАПУ; ТОВ «Центр учбової літератури», 2013. – С. 32).

Найбільш повний опис можливих способів надається в Постанові ПВС України № 2 від 27 лютого 2004 р. «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність». Так, зокрема, у ній роз'яснюється, що втягнення дорослою особою неповнолітнього в злочинну чи іншу антигромадську діяльність може відбуватися шляхом фізичного насильства, а також психологічного впливу.

При цьому під ненасильницькими способами, що реалізуються за допомогою психологічного впливу, варто розуміти обіцянки, обман, роз'яснення, пропозиції, переконання, особистий приклад дорослого тощо.

Найпоширенішим ненасильницьким способом залучення неповнолітнього до злочинної діяльності є такий спосіб, як «пропозиція» вчинити злочин, або іншу протиправну дію. Якщо способом втягування неповнолітнього у злочинну діяльність була пропозиція вчинити певні кримінально-карані дії, то повинна вивчатись словесна форма пропозиції, а також ряд інших факторів (обстановка, у якій відбувається пропозиція, характер дій, що передують пропозиції, особливості особистості дорослого й неповнолітнього, їхня різниця у віці, наявність або відсутність родинних, дружніх або інших відносин тощо).

Обман, як спосіб залучення, може мати місце тільки в тому випадку, коли доросла особа, що спонукає неповнолітнього до певної протиправної, антигромадської поведінки, вводить в оману неповнолітнього щодо фактичних або юридичних обставин такого діяння.

Неповнолітній також може бути залучений до вчинення злочинної дії шляхом угоди вчинити злочин в обох сторін інтересах. Залучення може бути здійснено й шляхом підкупу (надання або обіцянки надання грошової винагороди, допомоги по окремим питанням, наприклад, захистити неповнолітнього від кривдників тощо). Але ці обіцянки ставляться під умову, що неповнолітній візьме участь у вчиненні певної злочинної дії (Сокол Е.В. Организационно-тактические особенности расследования вовлечения несовершеннолетних в совершение преступления: Дис. ... к. ю. н.: 12.00.09 / Е. В. Сокол; Краснодарский ун-т МВД России. – Краснодар, 2006. – С.36).

Застосування насильства як спосіб залучення неповнолітнього до злочинної діяльності може виразитися в побоях (нанесенні двох чи декількох ударів, що спричинили потерпілому фізичний біль, але не потягли заподіяння йому тілесних ушкоджень). Вказаний спосіб може бути реалізований також шляхом вчинення будь-яких інших насильницьких дій щодо неповнолітнього (заподіяння мук, мордування, катування, незаконне позбавлення волі або викрадення). Погроза застосування насильства може мати місце як в усній, так й в письмовій формі, виражатися жестами. Доречно пам'ятати, що насильницькі способи залучення часто залишають ідеальні сліди (сліди пам'яті людини), а також матеріальні (на тілі та одязі як неповнолітнього, так і дорослого, що втягнув неповнолітнього у злочинну діяльність).

Встановлення конкретних способів впливу дорослих, що спонукають неповнолітнього до участі у вчиненні злочину мають важливе кримінально-правове, процесуальне та криміналістичне значення.

Тому практичні працівники повинні детально вивчати дії повнолітньої особи, щодо залучення підлітка до злочинної діяльності (встановлювати яким способом це було зроблено, в якій обстановці). Визначати інтенсивність психичного чи фізичного впливу на неповнолітнього, з докладним відображенням таких даних в матеріалах кримінального провадження.

Тихоненко В. М.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри криміналістики*

ЩОДО РОЗРОБКИ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ПРИМУШУВАННЯ ДО ВИКОНАННЯ ЧИ НЕВИКОНАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

У сучасних умовах розвитку України як самостійної держави особливої уваги набувають питання правового регулювання цивільно-правових відносин та захист прав суб'єктів на них. Під час переходу до ринкових відносин поява різних форм власності зумовила появу нових підстав економічних конфліктів, які не могли зародитися в умовах існування державної форми власності. Ринкові відносини потягли за собою розширення цивільно-правових відносин у суспільстві, а з цим і збільшення кола прав та обов'язків між суб'єктами цих відносин. Тобто все частіше в суспільних відносинах виникає таке поняття як цивільно-правове зобов'язання, а саме: обов'язок вчинити певні дії на користь певного суб'єкта відносин або утриматись від них. При цьому існують правові засоби захисту своїх прав: так, у Конституції України записано, що права і свободи громадян